tepav

Economic Policy Research Foundation of Turkey

Türk sanayisinin gelişimi üzerine bir değerlendirme

Ussal Şahbaz

23 Şubat 2011

Antalya

Çerçeve

- Geçmişten günümüze ekonominin ve sanayinin gelişimi
- Türk sanayisinin son yıllardaki dönüşümü
- Türkiye sanayisinin karşılaştığı riskler
- Fırsat nerede?

Cumhuriyet tarihindeki dönüm noktaları

1923

Cumhuriyetin kuruluşu

+

Kamu eliyle sanayileşme

1946

Çok partili demokrasiye geçiş

1952

NATO üyeliği

+

İthal ikameci kalkınma

1980

İktisadi serbestlşme

+

İhracata dayalı büyüme

+

Özel sektörün artan rolü

1999 - 2009

AB süreci

+

Siyasi ve ekonomik istikrar

Türkiye'nin ekonomisinin kattetiği mesafe

	1980	2008
Kayıtlı Şirket Sayısı	90,000	640,000
GSMH (milyar $)	70	700
Kişi başı gelir ($)	1,500	9,000
İhracat (milyar $)	3	132
Kişi başı ihracat ($)	65	1,800
İhracatta sanayinin payı	% 10	% 92
İhracatçı Sayısı	1,000	47,000
Turizm Geliri (milyar $)	0,3	21
Türkiye Ekonomisinin Dünyadaki yeri (gsmh büyüklüğüne göre)	25.sırada	17.sırada

Daha çok yol var: Eğer Almanya'nın verimlilik düzeyinde olsaydık ilk 10'a girerdik

Sıralama	Ülke	GSYH (Milyar $)
1	Amerika	14,119.05
2	Japonya	5,068.89
3	Çin	4,984.73
4	Almanya	3,338.68
5	Fransa	2,656.38
6	İngiltere	2,178.86
7	İtalya	2,118.26
8	Brezilya	1,574.04
9	İspanya	1,467.89
10	Kanada	1,336.07
11	Hindistan	1,236.94
12	Rusya	1,231.89
13	Avustralya	994.246
14	Meksika	874.81
15	Kore	832.512
16	Hollanda	796.651
17	Türkiye	614.466

1980 – 2001: Dışa açık büyüme ve istikrarsızlık

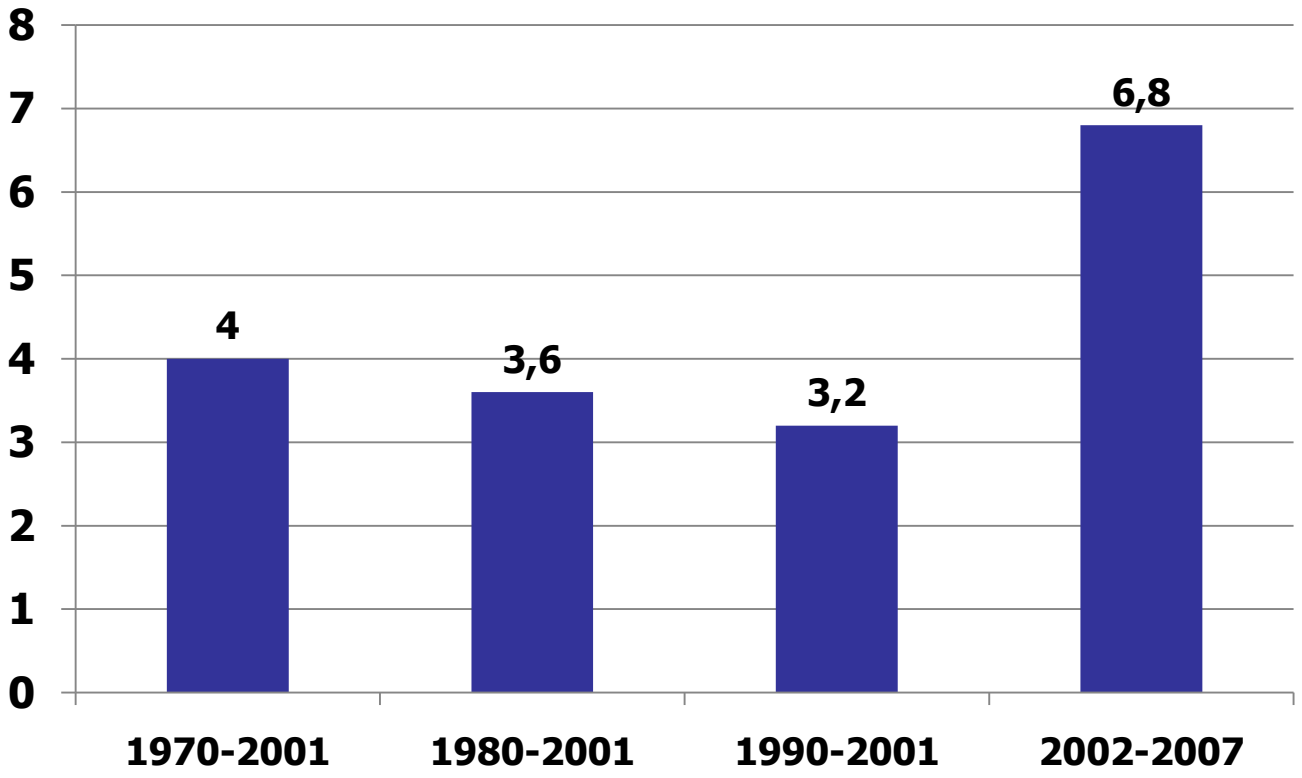
- 1980-1990: Ekonomik serbestleşme ve ihracata dayalı büyüme stratejisi
  - ➔ 24 Ocak 1980 Kararları
    - Serbest piyasa ekonomisinin tesisine yönelik reformlar
    - Ticari serbestleşme
    - İhracat teşvikleri dışında piyasa sübvansiyonlarının azaltılması
    - Kamunun ekonomik faaliyetler içindeki rolünün azaltılması
  - ➔ Finansal serbestleşme 1980'lerin ortasından itibaren
  - ➔ Önemli altyapı yatırımları: otoyollar ve telekom
- 1990 – 2001: İstikrarsız yıllar
  - ➔ Yüksek kamu borcu
  - ➔ Yüksek bütçe açıkları
  - ➔ Yüksek ve kronik enflasyon
  - ➔ Yüksek reel faizler

2001 krizinden sonra yeni dönem

- Yeni ekonomik program
  - ➔ Güçlü bir makroekonomik politikası çerçevesi
  - ➔ Yapısal reformlar
  - ➔ Bağımsız Merkez Bankası
  - ➔ Bankacılık Sektörü Reformu
  - ➔ Dalgalı kur
  - ➔ Yatırım ortamı reformları
- AB üyelik süreci ve istikrarın aynı anda gelmesi ile gelen dönüşüm
- Son yıllarda ortaya çıkan belirsizlik

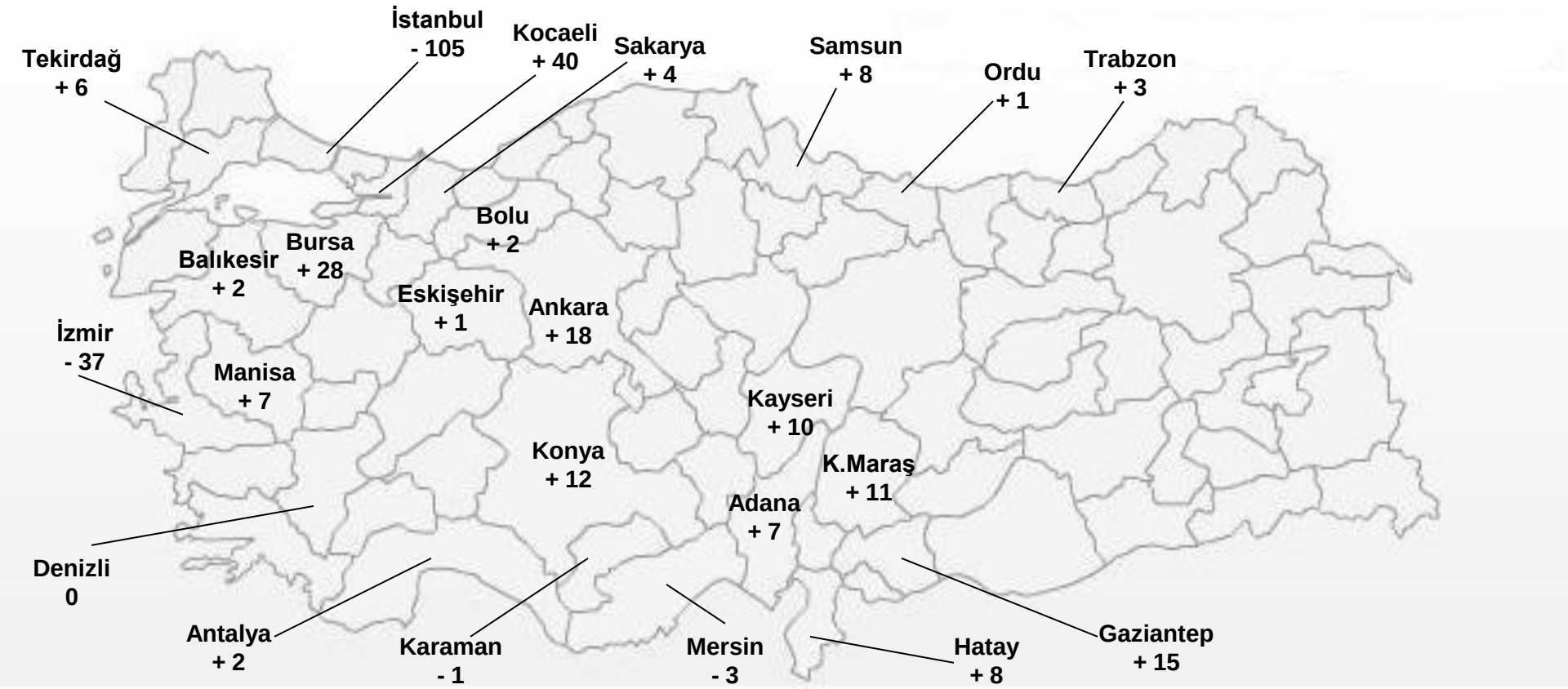
Uzun dönemde en hızlı büyüme son yıllarda yaşandı

Seçilmiş dönemlerde Türkiye'nin ortalama yıllık GSMH artış hızı, 1970-2007, %

Sanayi sadece büyümedi, aynı zamanda yayıldı

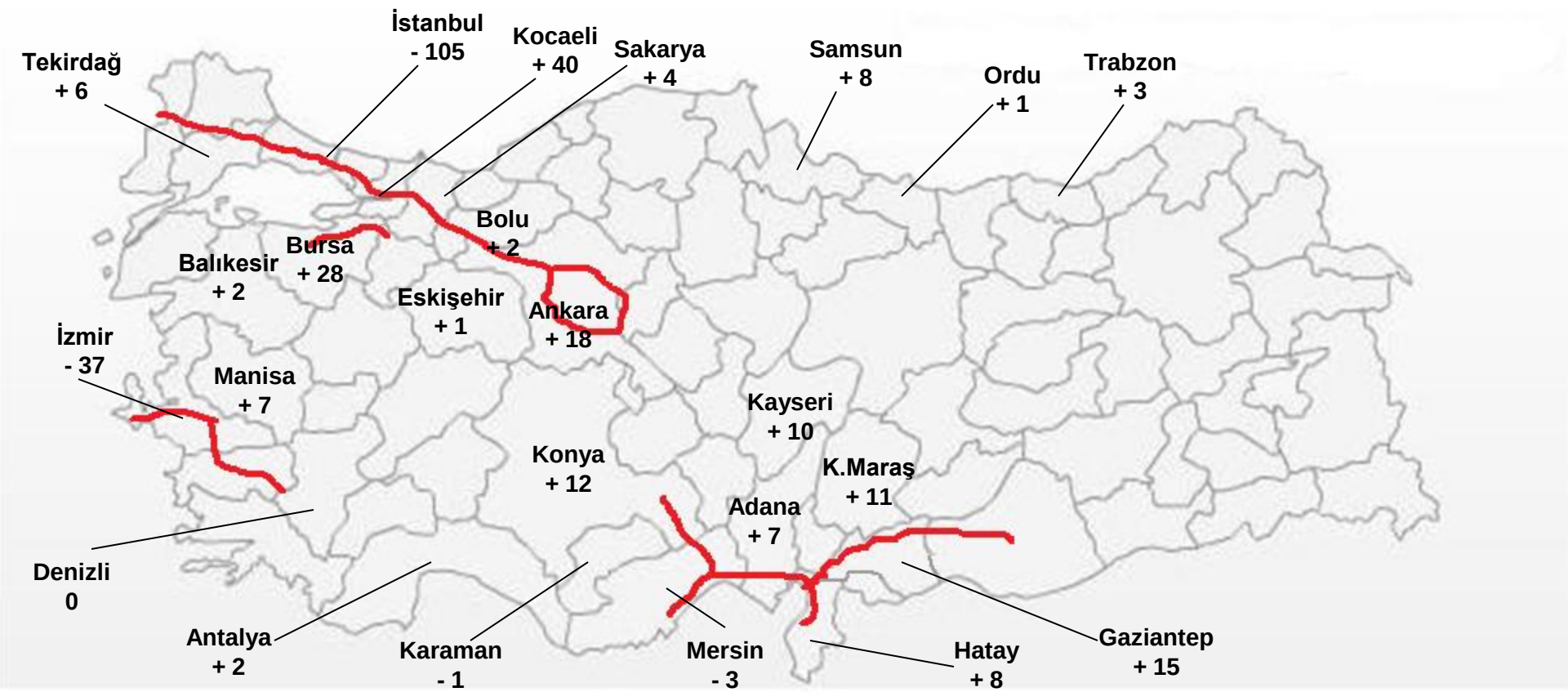
2009'da İstanbul Sanayi Odası en büyük 1000 sanayi kuruluşu listesinde 5'den fazla firmanın yerleşik olduğu illerin, bu listedeki 1997-2009 döneminde firma sayısı değişimi

Kaynak: İstanbul Sanayi Odası

Sanayinin yayılımı hala 80'lerdeki altyapı hamlesini takip ediyor

Otoyol hatları (kırmızı çizgiler - 2010 itibariyle) ve 2009'da İstanbul Sanayi Odası en büyük 1000 sanayi kuruluşu listesinde 5'den fazla firmanın yerleşik olduğu illerin, bu listedeki 1997-2009 döneminde firma sayısı değişimi

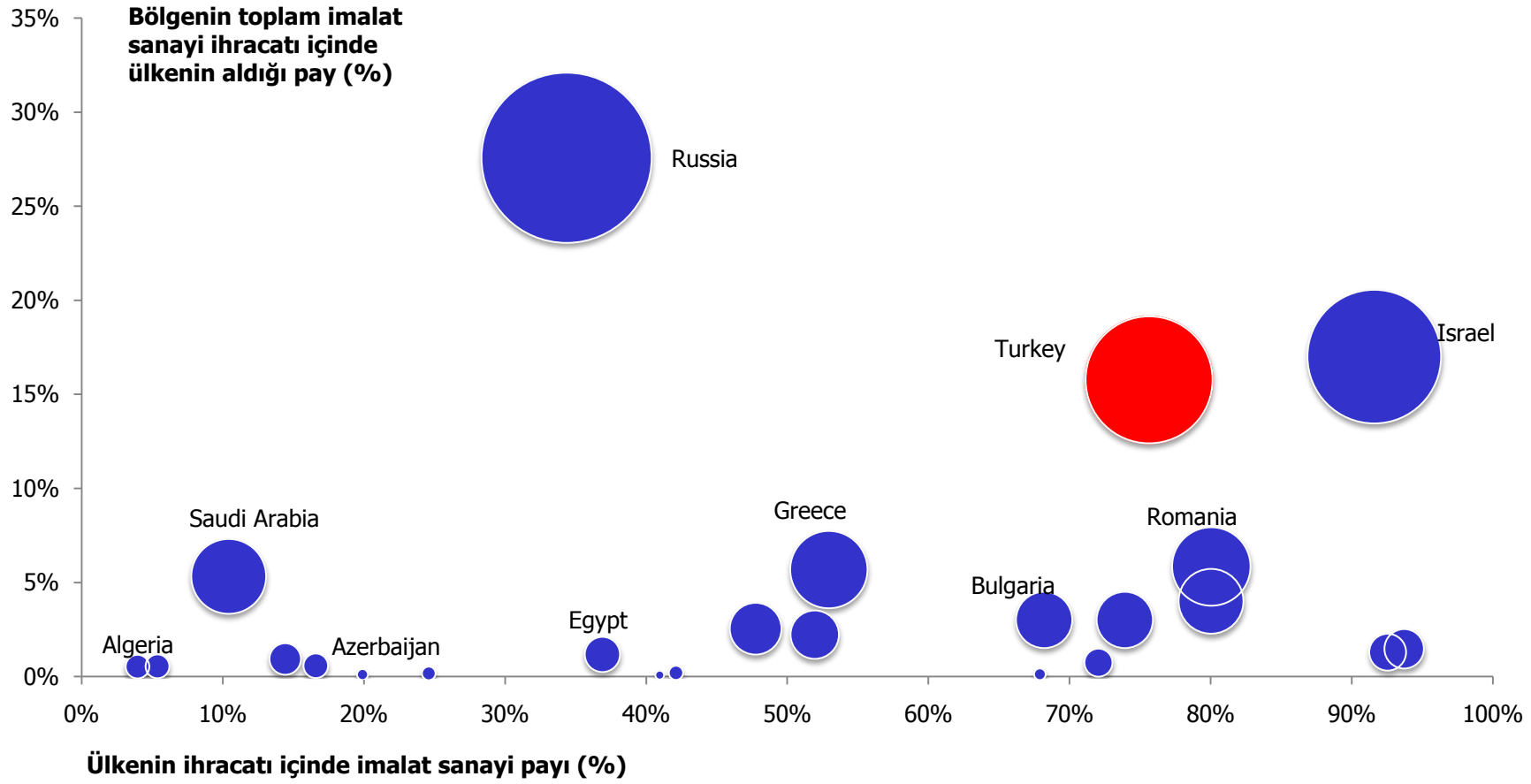
Sanayileşme aktif bir orta sınıf ortaya çıkardı

	1999	2003	2006	2008
Otomobil satışları (bin)	-	359	622	494
Beyaz eşya satışları (milyon)	4	3	5.5	5.2
Uçak yolcuları (milyon)	30	34	59	75
Cep telefonu aboneleri (milyon)	-	26.6	51.4	64
Tületici kredisi ve kredi kartı borcu (milyar TL)	-	12.8	67.7	114

Source: ODD, TURKBESD, DHYMI, TBB

Sanayideki dönüşüm Türkiye'nin bölgesindeki konumunu da değiştirdi

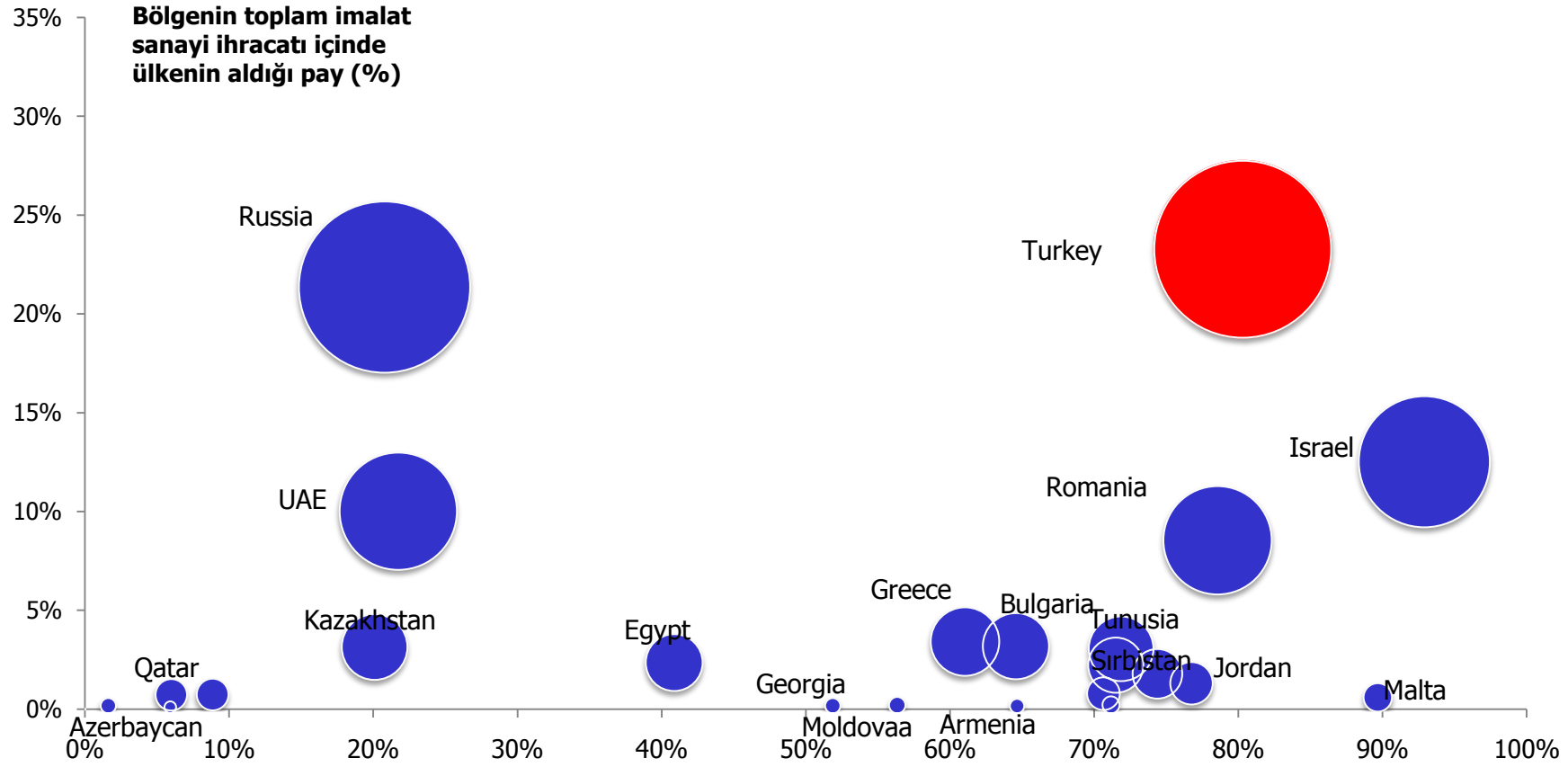
Türkiye'nin bölgesindeki ülkelerin imalat sanayi ihracatı göstergeleri (1996)

Kaynak: UN COMTRADE veritabanı ve TEPAV hesaplamaları

Bugün Türkiye bölgesinde bir sanayi devi haline geldi

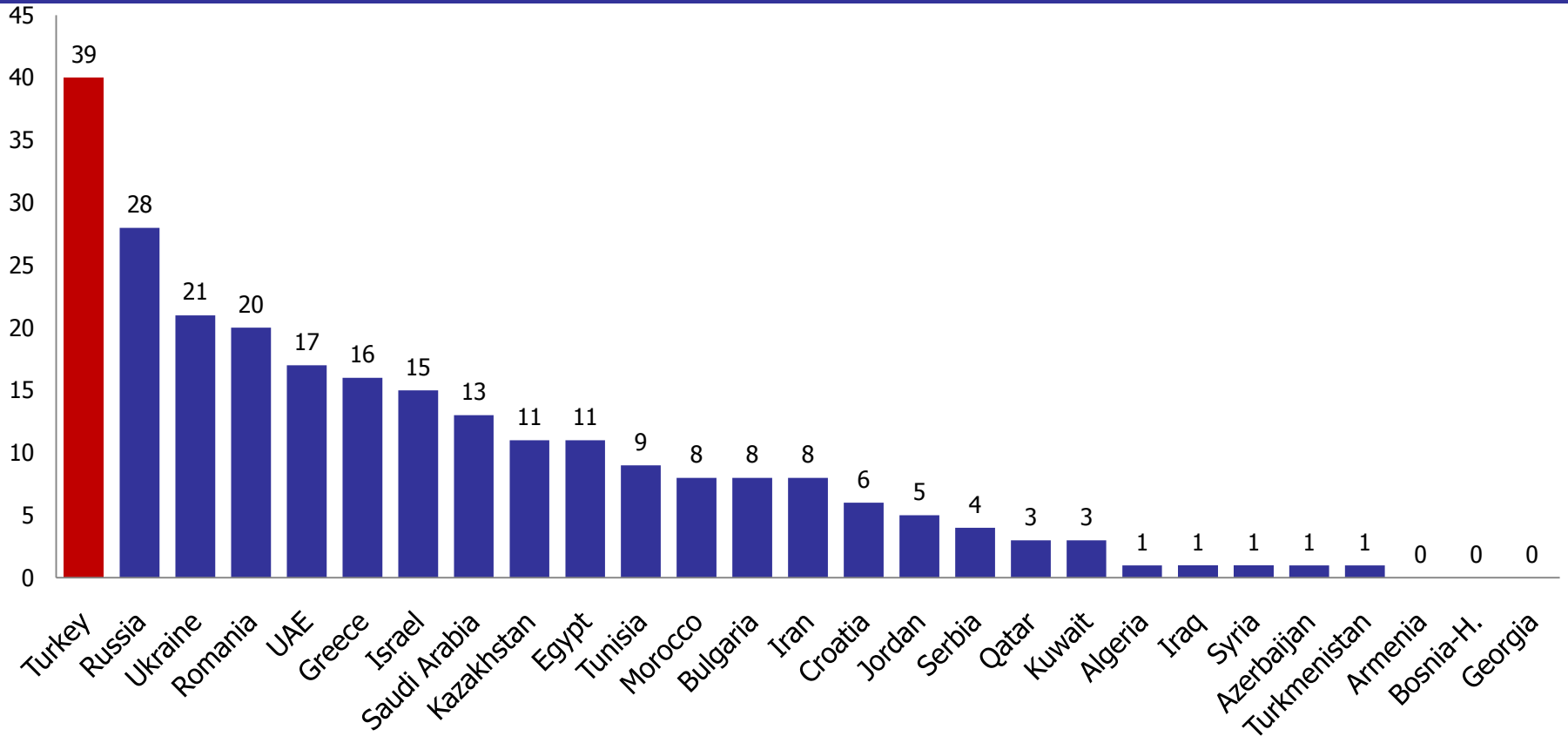
Türkiye'nin bölgesindeki ülkelerin imalat sanayi ihracatı göstergeleri (2008)

Kaynak: UN COMTRADE veritabanı ve TEPAV hesaplamaları

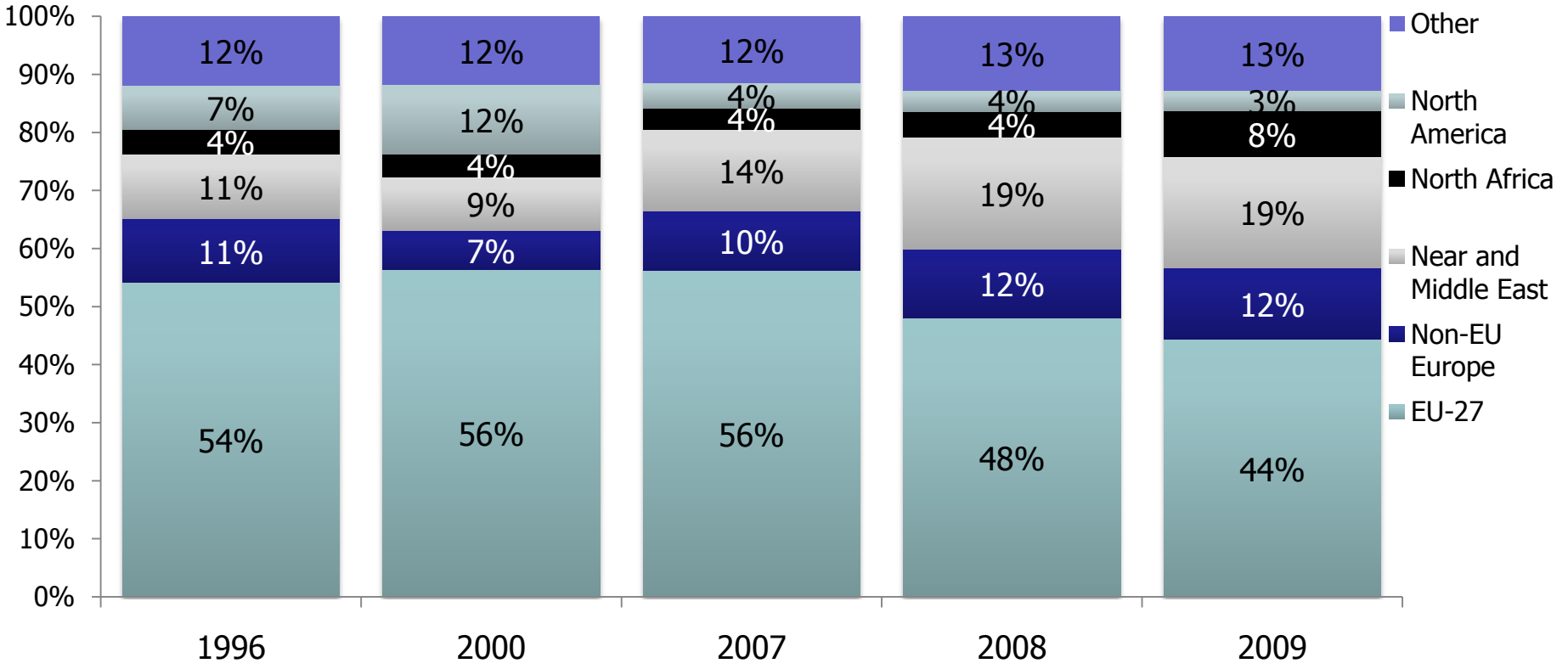
Sanayimiz sadece büyüklük değil çeşitlilik açısından da lider

500 milyon dolardan çok ihracat yapılan ürün kalemi sayısı (HS4 sınıflandırması, 2 digit, 2008)

Source: UN Comtrade data

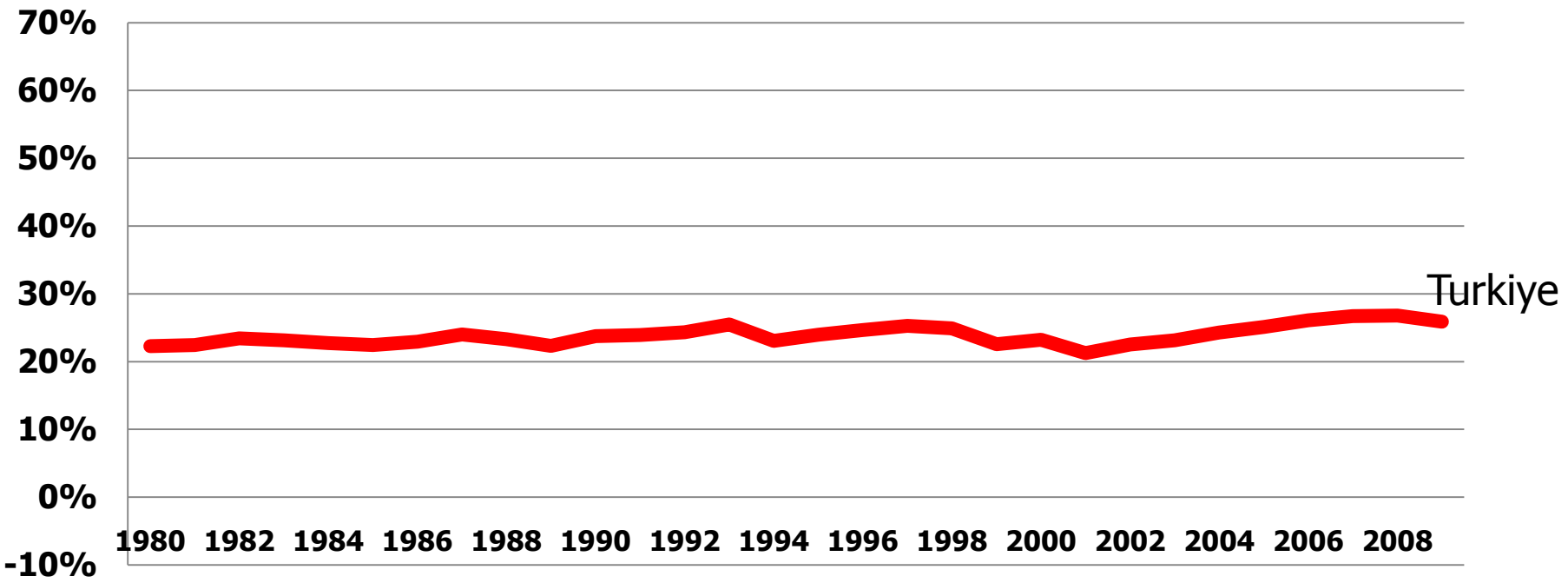
Son dönemde ürünlerin yanında pazarlarımızı da çeşitlendiriyoruz

Source: UN Comtrade Database

Öte yandan ABD'ye göre bakıldığında 30 yıldır hep aynı yerdeyiz...

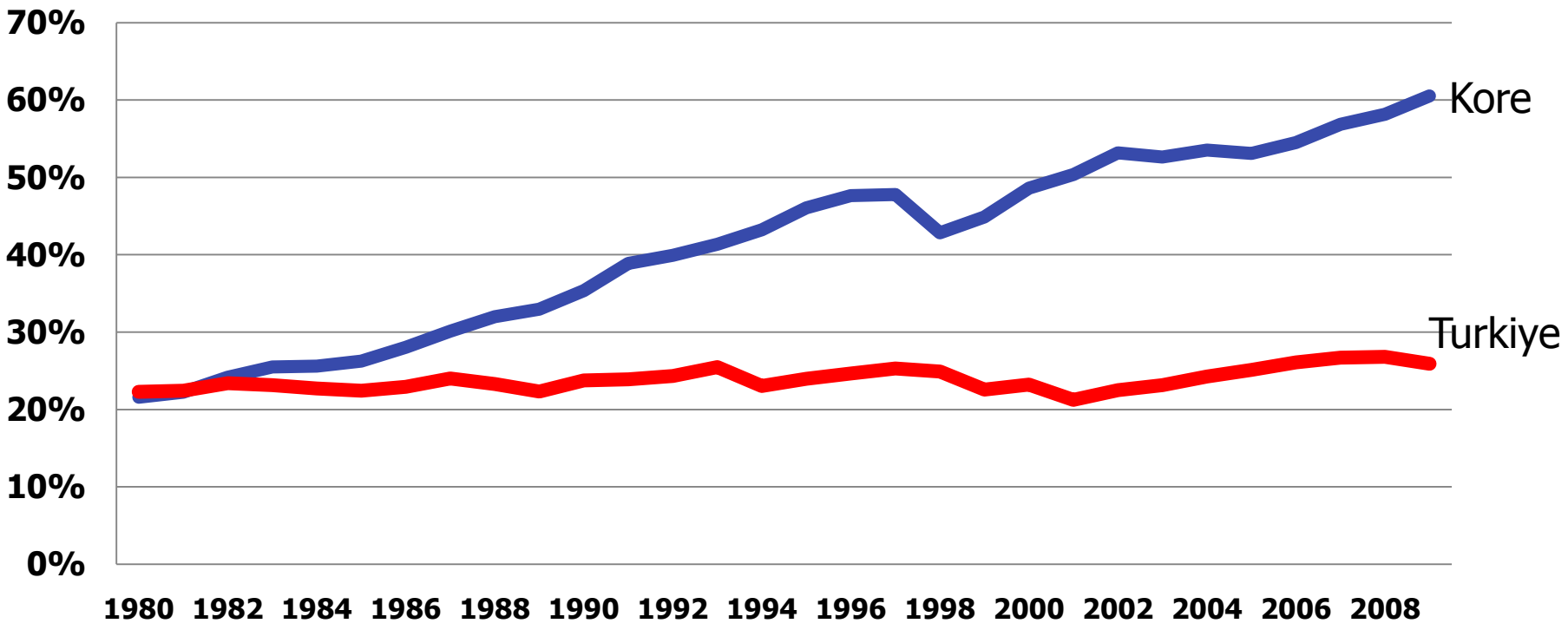
Türkiye'de kişi başına milli gelirin ABD'dekine oranı, (SAGP, 1975-2008)

Kaynak: EIU and TEPAV hesaplamaları

Ama aynı yerde durmayanlar da var...

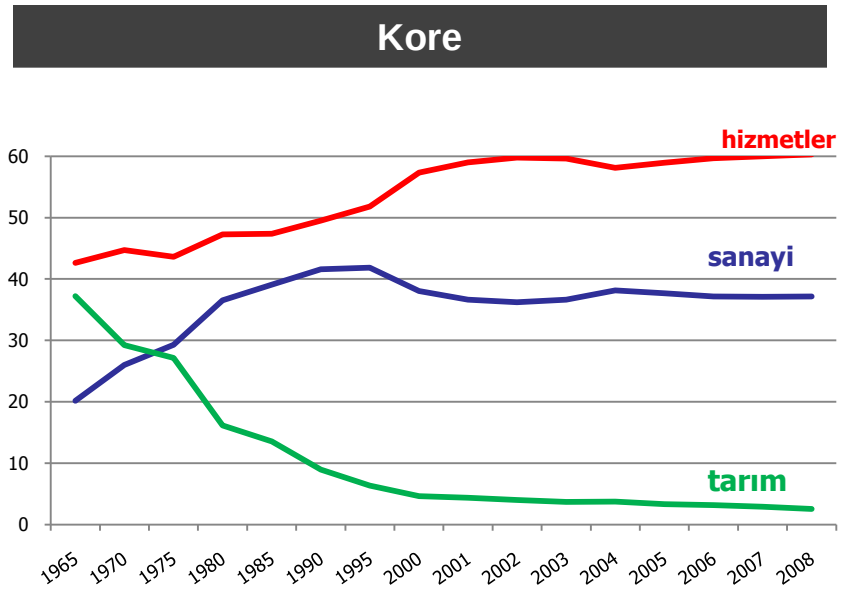
Kore ve Türkiye'de kişi başına milli gelirin ABD'dekine oranı, (SAGP, 1975-2008)

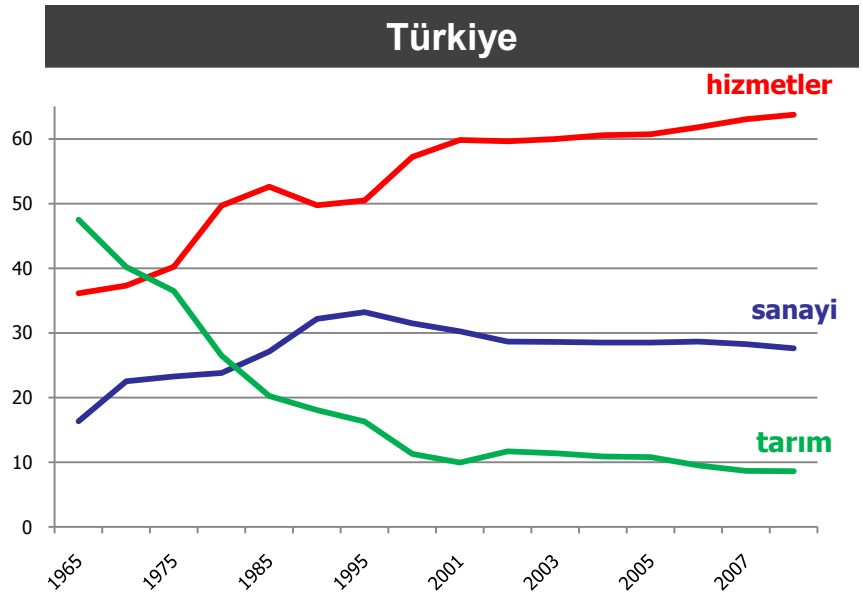

Kaynak: EIU and TEPAV hesaplamaları

Türkiye sanayileşme sürecini bitirdi, şimdi sanayinin rekabet gücünü artırmak önemli

Türkiye ve Kore ekonomilerinin sektörel yapılarının karşılaştırması (% GSYİH)

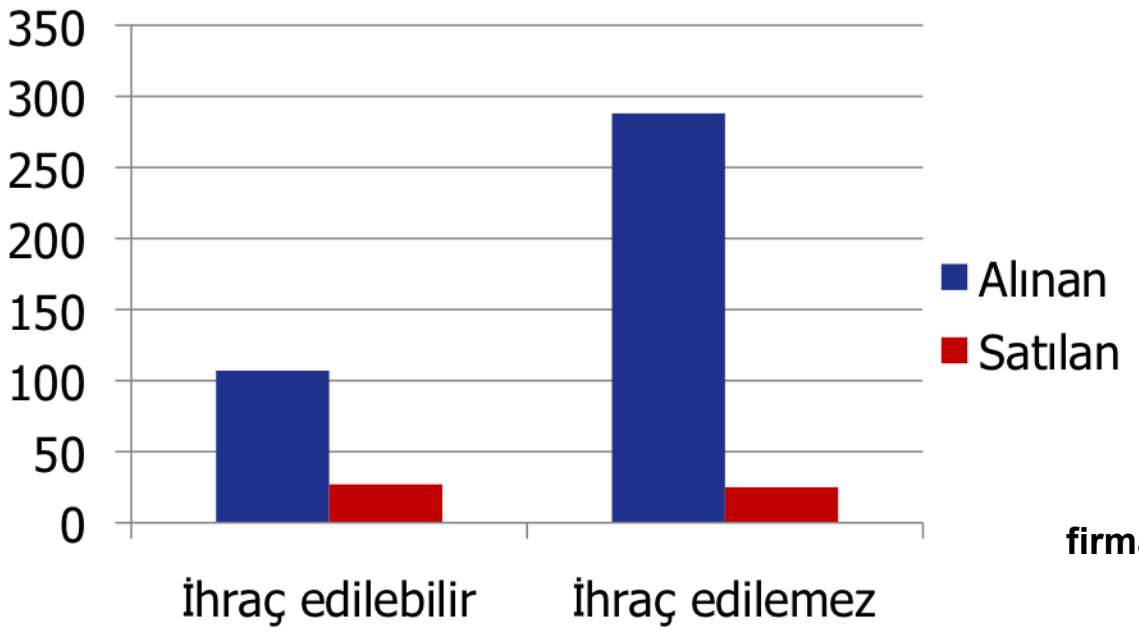

Kaynak: Dünya Bankası, Dünya Gelişim Göstergeleri

Aksi halde sanayisizleşme riskiyle karşı karşıya kalabiliriz

Büyük Türk holdinglerinin alımları (2007 – 2010)

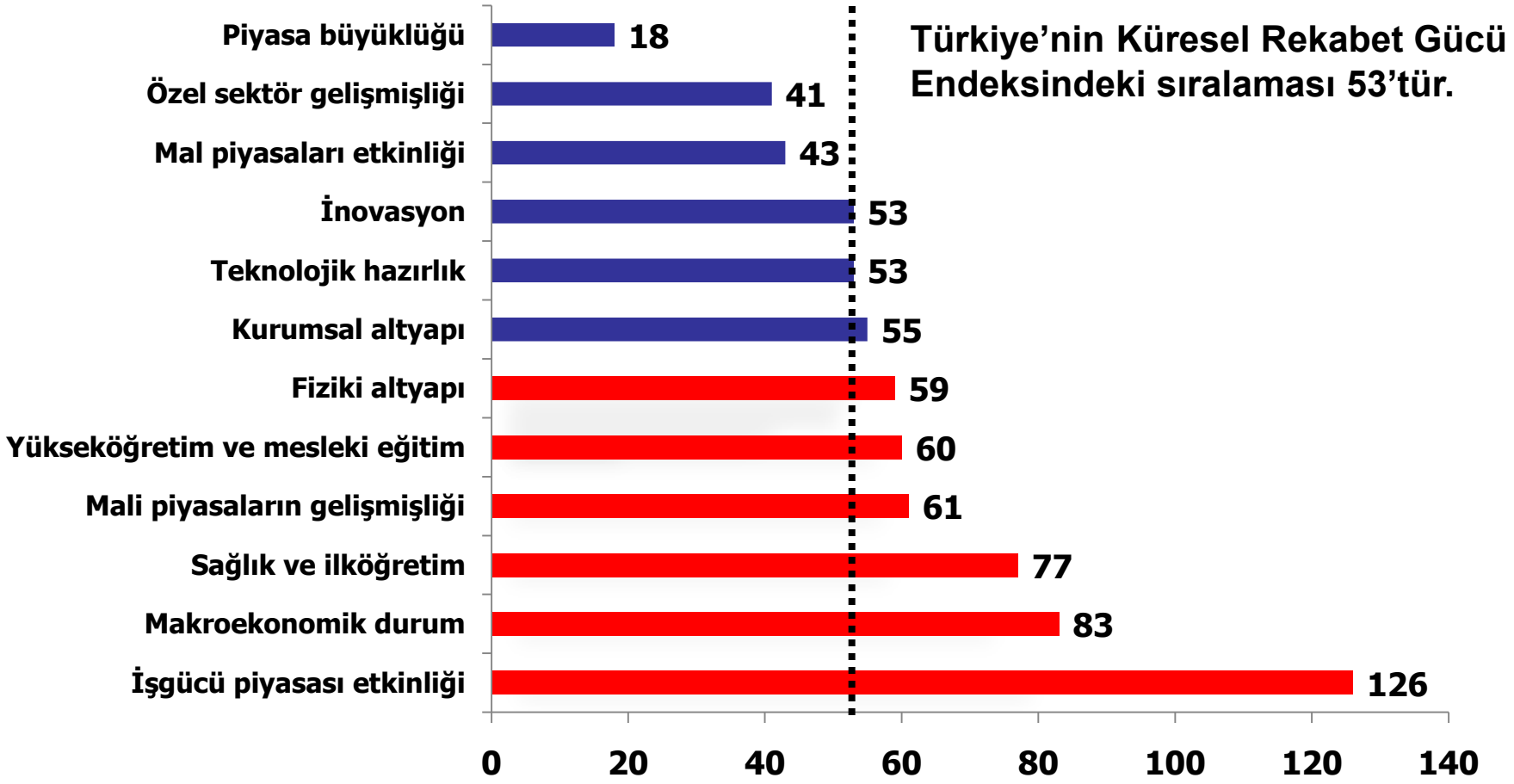

Kaynak: İlgili firmaların internet siteleri

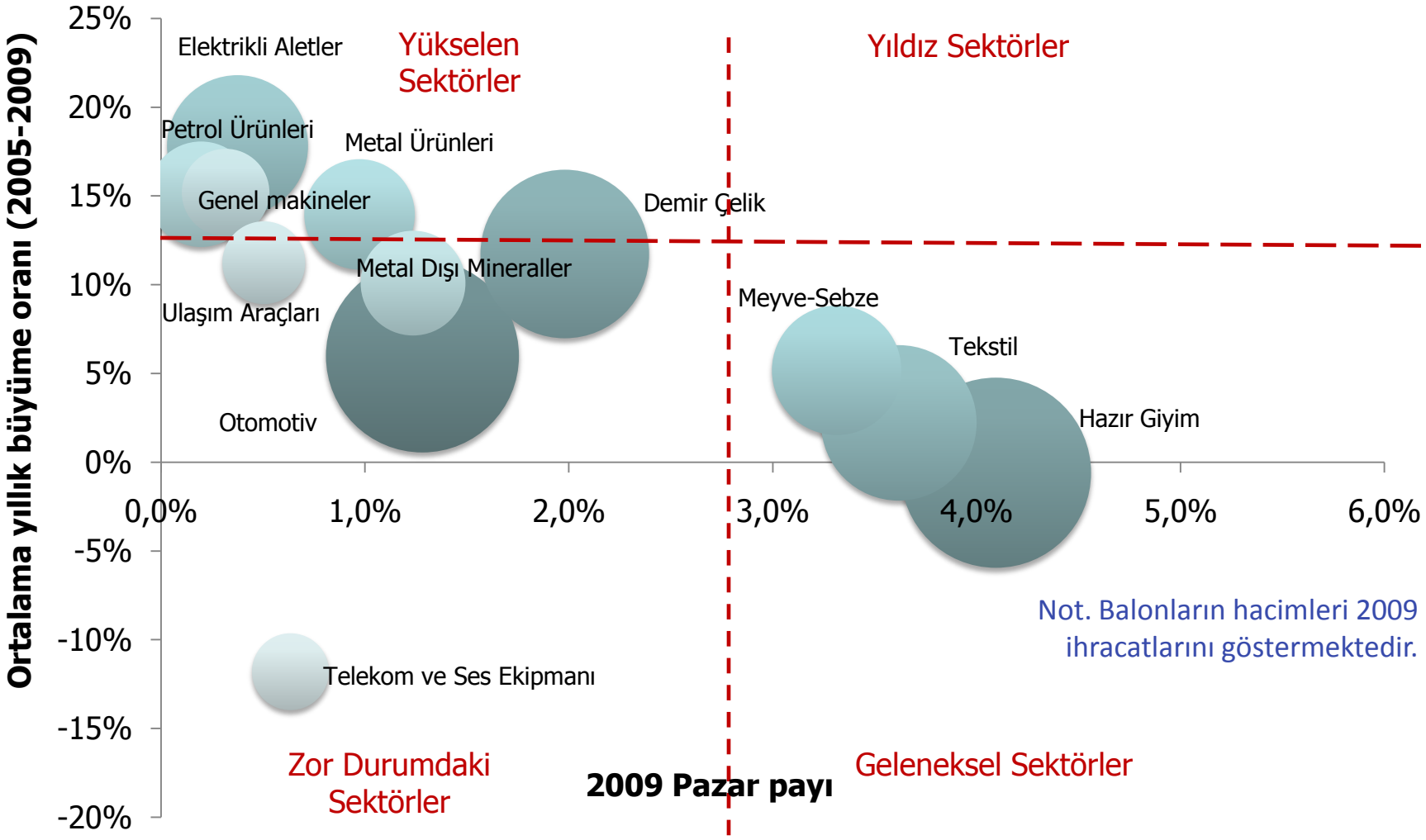
ISO1000'deki 26 holdingin 2002-2010 şirket alım ve satımlarından derlenmiştir.
İhraç edilebilir: imalat sanayii, ziraat, madencilik
İhraç edilemez sektörler: Hizmet, emlak ve enerji

Türkiye rekabet gücünün birçok alanında geri sıralarda

Rekabet gücü bileşenlerine göre yapılan sıralamada Türkiye'nin 131 ülke içindeki yeri

Sanayide yıldız ihracatçı sektörümüz yok

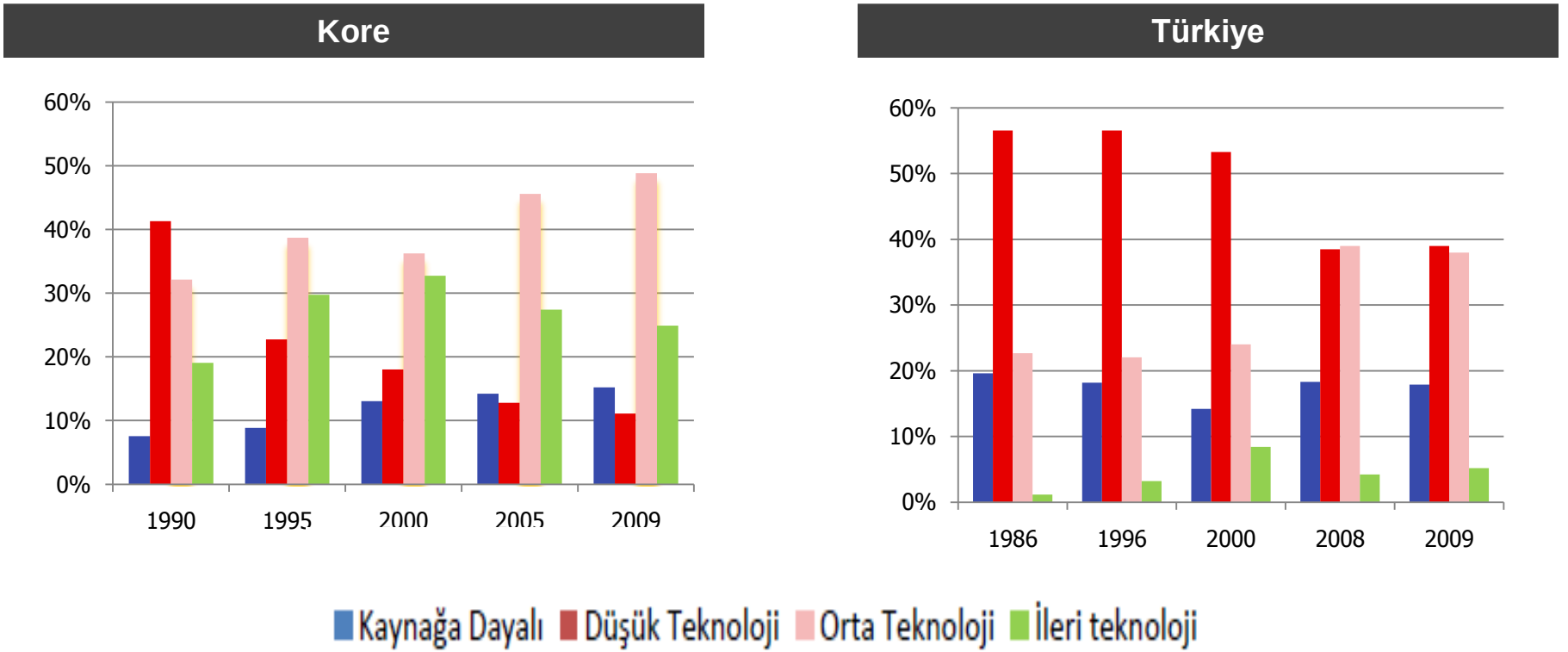

Not. Balonların hacimleri 2009 ihracatlarını göstermektedir.

Kaynak: UN COMTRADE, TEPAV hesaplamaları

Sanayimiz yüksek teknolojide zayıf

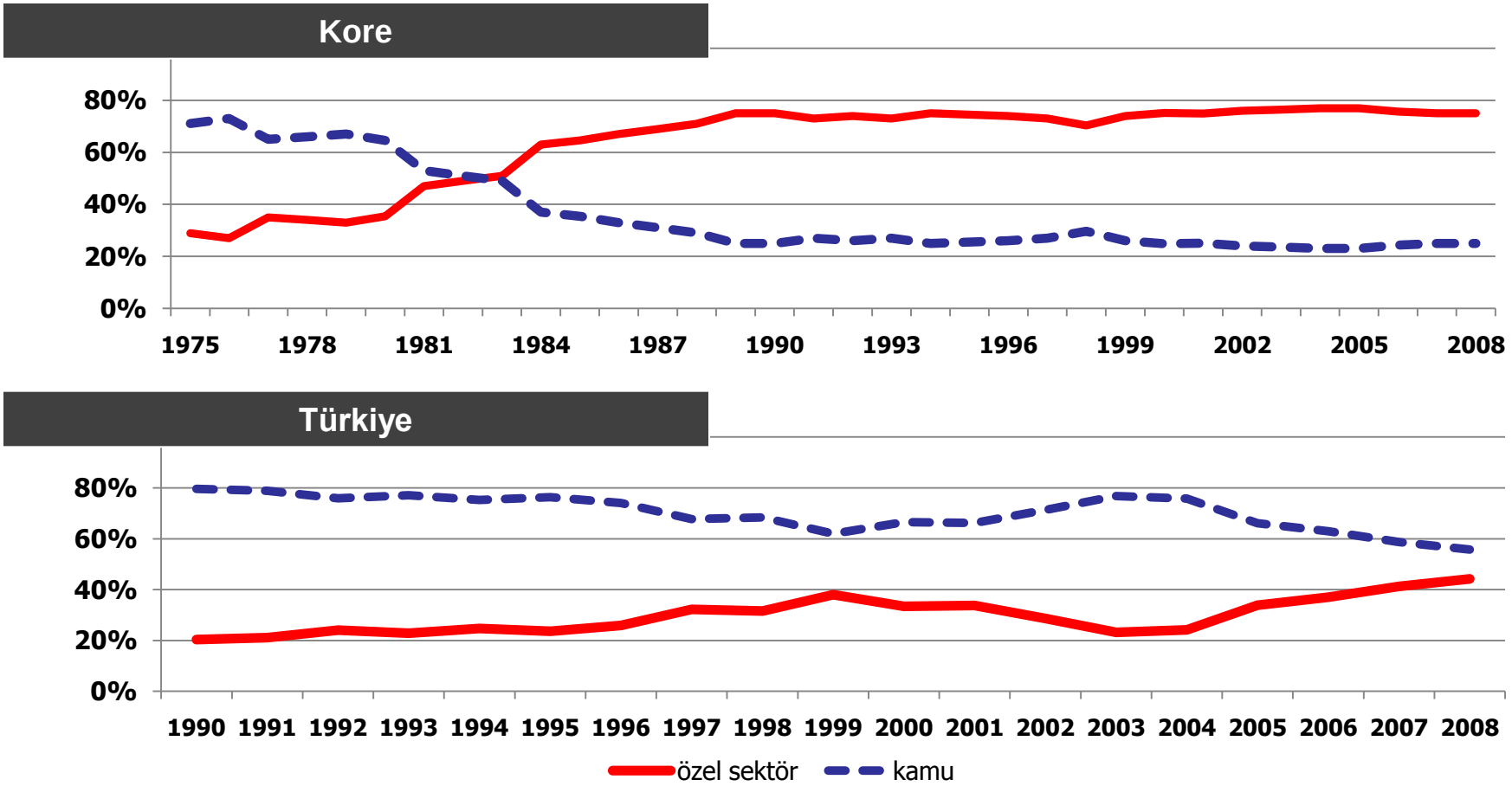
İhraç edilen malların teknolojik yapısı: Kore ve Türkiye karşılaştırması, 1990-2009

Kaynak: COMTRADE veritabanı, TEPAV hesaplamaları
(UNIDO malların teknolojik sınıflandırılması esas alınmıştır)

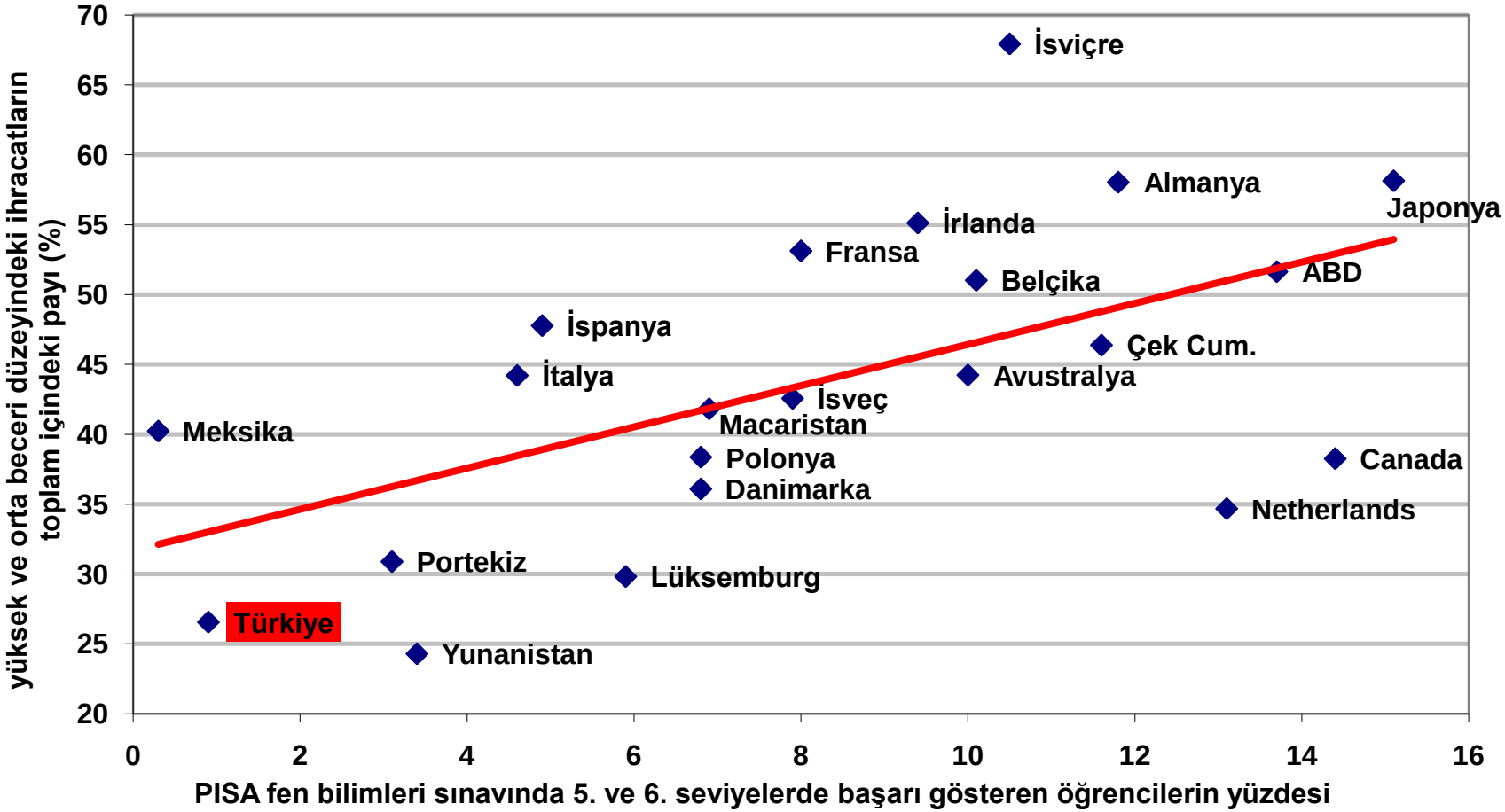
Neden yüksek teknolojide zayıfız? Sanayimizin ARGE kapasitesi düşük

Kore ve Türkiye kamu ve özel sektör Ar-Ge paylarının yıllara göre değişimi (1990-2008)

Neden yüksek teknolojide zayıfız? Niteliklik işgücü sıkıntısı

OECD ülkelerinin PISA sınavındaki başarı oranı ve orta ve yüksek seviyede beceri gerektiren ihracatın toplam ihracat içindeki payı, 2005

Kaynak: UNCTAD sınıflaması, *COMTRADE veritabanı, PISA 2006, TEPAV hesaplamaları*

Orta gelir tuzağına düşebilir miyiz?

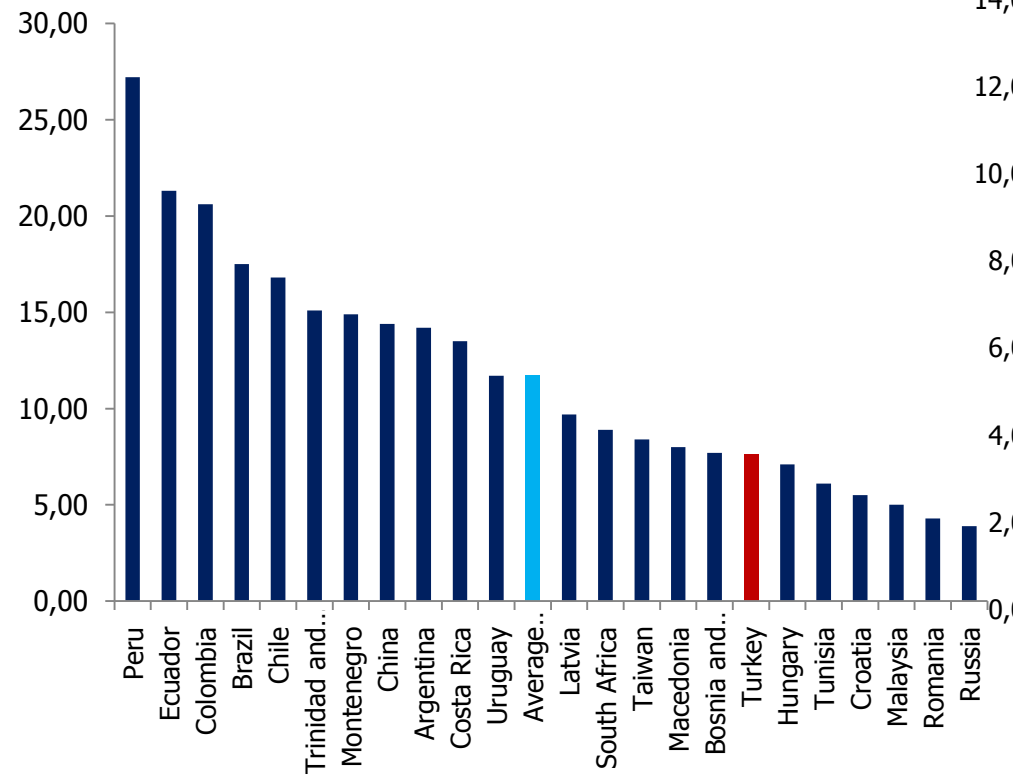

Kaynak: Dünya ekonomik Forumu

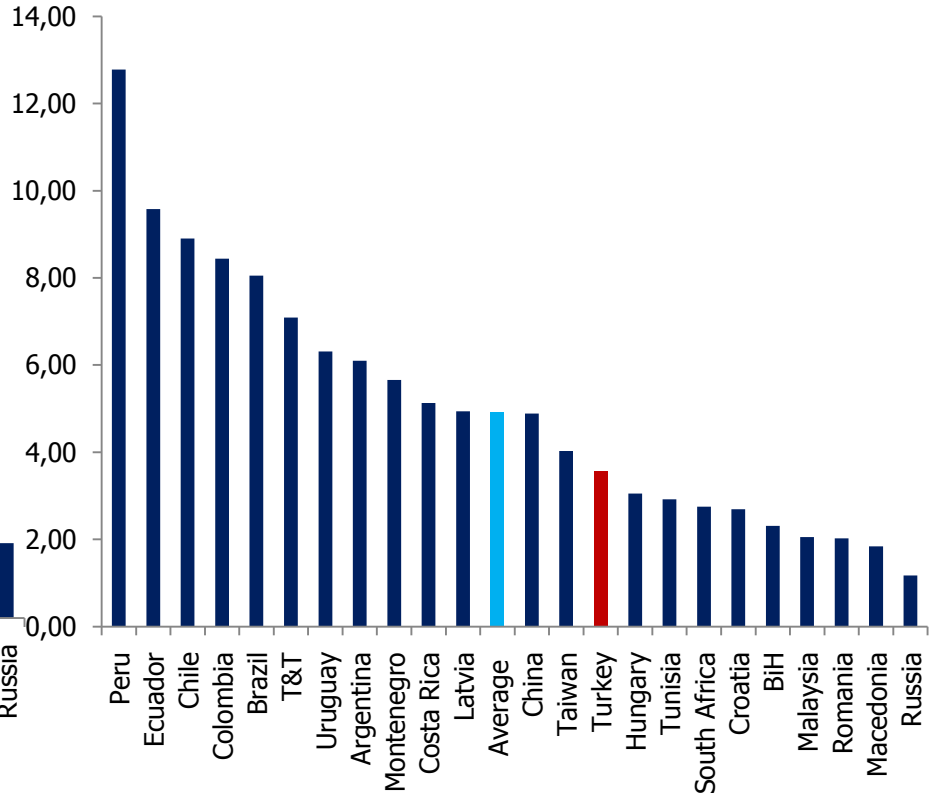
- Türkiye bu sürecin neresinde?
  - ➔ Türkiye 2009'da verimliliğe dayalıdan inovasyona dayalıya geçiş ekonomisiydi.
  - ➔ In 2010, WEF Türkiye'yi verimliliğe dayalı ekonomi kategorisine düşürdü.
- İnovasyona dayalı ekonomiye terfi?
  - ➔ Birçok alanda çeşitli reformların yapılmasına ihtiyaç var. Eğitim, üniversite, yargı, kamu yönetimi, sağlık, sosyal güvenlik, işgücü piyasaları
- Risk: Önümüzdeki dönem reformlar için daha da elverişsiz olacak: 2011, 2012, 2013, 2014, 2015 seçimleri

Türkiye'de girişimciliğin geliştirilmesi lazım

Total Entrepreneurial Activity (2010)

Total Improvement-Driven Entr. Activity (2010)

Source: GEM Global Entrepreneurship Report 2010

Fırsat nerede?

